

ISSN (E): 2181-4570

Globalashuv jarayonlari va uning zamonaviy sharoitlarda tarbiyaga ta'siri

Normurotova Aziza Karim qizi

azizanormurodova68@gmail.com

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim kafedraasi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada globalashuv jarayonlari hamda uning tarbiyaga ta'sir etayotgan salbiy oqibatlarini haqida so'z borildi. Yoshlar ma'naviyatiga qaratilgan tahdidlarni oldini olish, mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llari haqida fikr yuritildi

Abstract: This article talks about the processes of globalization and its negative consequences affecting education. They discussed ways to prevent threats to the youth's spirituality and eliminate existing problems

Kalit so'zlar: global, axborot, ma'naviyat, g'arblashgan, tahdid, mafkuraviy immunitet, g'oya, ommaviy ma'daniyat, tarbiya, ijtimoiy tarmoq, internet, boshlang'ich sinf.

Krish:

Zamon shiddatli sur'atda rivojlanib borar ekan, har sohada ildam zamonaviylashib borayotgan jarayonni ko'ramiz. Bugungi globalashuv jarayonida axborot erkinligi, internet asri hisobidan dutun dunyo bir kaft yerdek bo'lib qolgandek go'yo. Yerning istalgan burchagidan turib hohlagan yangiligingizni bilib olish uchun bir necha soniya vaqt ketadi xolos.

Avvalo globalashish o'zi nima ekanligini bilib oladigan bo'lsak, GLOBAL (frans. global — umumiy, lot. globus — shar) — 1) butun Yer sharini qamrab oluvchi; 2) har tomonlama, to'liq, yalpi, universal degan ma'nolarni bildiradi. Globalashuv atamasi birinchi bor 1960 yil Giddns tomonidan foydalanilgan Bu atama XX asrning 90-yillarigicha deyarli foydalanilmagan. 1985 yilga kelib amerikalik sotsiolog R. Robertson «globalashuv» atamasiga tushuncha bergan. Globalizatsiya atamasi birinchi bo'lib iqtisodchi olimlar tomonidan 1981 yildan beri qo'llanilib kelingan. Ammo bu so'zning to'liq ma'nosi, konsepsiyasi 1990 yilning armida amerikalik olim CHARlz Taz Rassel tomonidan to'liq ochib berilgan.

“Globalashuv” atamasi dastlab amerikalik olim T.Levitt tomonidan 1983 yili «Garvard biznes rev`yu» jurnalida chop qilgan maqolasida qo'llangan. T.Levitt yirik

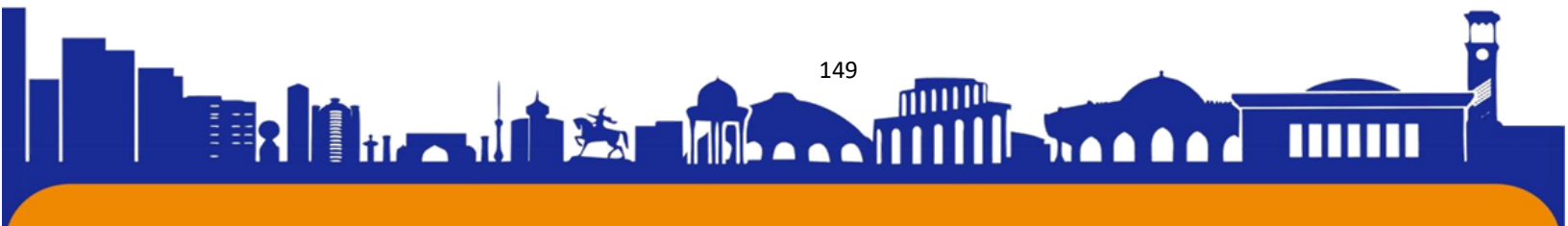
transmilliy korporatsiyalar ishlab chiqaradigan turli-tuman mahsulot bozorlarining birlashuv jarayonlarini “globallashuv” deb atagan. Bugungi kun yoshlari har tomonlama teran fikrli, salohiyatli, zamonaviy dunyoqarashga ega ekanligi hech kimga sir emas. Dunyo bo‘ylab 2 milliarddan ortiq aholini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlar tashkil etadi. Bu juda katta kuchdir. Umuman olganda yer kurrasi, uning kelajakdagi taqdiri qaysidir ma`noda mana shu yoshlar qo‘lida ekanligi ayni haqiqatdir. Shunday ekan qaysi davlat, qaysi millat bo‘lishidan qat’iy nazar bugungi kundagi eng oliy maqsadi yoshlarining milliy an`analariga sodiq, o‘zligini yo‘qotmagan avlod etib tarbiyalashdir.

Hech kimga sir emaski qator rivojlangan davlatlarda o‘z gemafoni kamayib bormoqda. Yoshlar oilaga, farzand va qarindoshlik rishtalariga yengil qarshmoqda. Bunday fikrlashga turtki bo‘layotgan salbiy fikrlarni ong ostiga singdirayotgan, yot g‘oyalarni juda sezilmaydigan tarzda ongimizga joylamoqqa urunayotgan g‘ariz niyyatli kishilar uchun axborot, so‘z erkinligi ayni muddao.

Yoshlar bugun hoh uyda, hoh maktabda bo‘lishsin hohlagan axborotini televidiniya, radio, internet va boshqa OAV lardan bemalol olishlari mumkin. Ota - onalar ham bemalol bunday axborotlarni farzandlari ko‘r-ko‘rona suiste`mol qilishlariga qo‘yib berishmoqda. To‘g‘ri biz rivojlangan XXI asrda yashayapmiz. Bugungi kunda har qadamda axborotlar bilan to‘la. Biz bundan himoyalannmaganmiz va buni inkor ham etaolmaymiz. Mashhur hind dinishmandi Indira Gandi aytganidek “Men toza havu kirsin deb derazamni ochib qo‘yaman, ammo, tashqaridan chang va g‘ubor kirishini ham inkor eta olmayman”.

Bugungi kunda hayotimizga axborotlar kirib kelishini ham aynan yuqoridagi fikrlarga qiyos etishimiz mumkin. Biz yangilik va turli axborotlarga kunda ehtiyoj sezamiz. Sababi bizning rivojlanib borayotgan turmush tarzimiz shuni taqazo etadi. Ammo bular orasida milliyligimizga, qadryatlarimizga zid bo‘lgan g‘oyalar sezdirilmay singdirilishiga urinilayotgan holatlarga ko‘zimiz tushadi.

Boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchi yoshlarning aksari turli xildagi televidiniya ko‘rsatuvlariga ayniqsa, multfilmlarga qaram bo‘lib qolgani hech kimga sir emas. Bir qarashda bu holatning hech qanday salbiy holatlari ko‘zga tashlanmaydi. Ammo tanganing ikkinchi tomoni ham bor. G‘arb madaniyatiga yo‘g‘rilgan multfilmlarning negizida turli yot g‘oyalar singdirilishi maqsadida maxsus

tayyorlangan yigirma beshinchi kadrlari borki, bular har birimizni ogoh bo‘lishga chorlaydi.

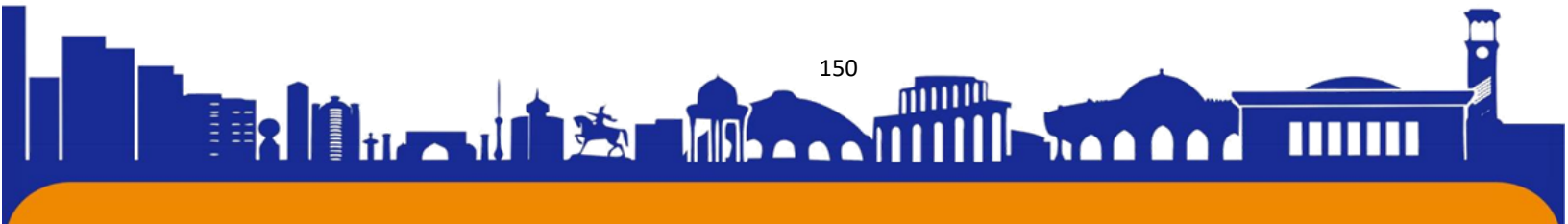
Farzandlarimiz bunday g‘arazli niyatli kishilar qarmog‘iga tushib qolmasligi uchun ularnda axborot ma`daniyatini shakllantirishimiz va kitobga mehr uyg‘otmog‘imiz lozim.

Yaponiya kunchiqar davlati qanchalik rivojlangan zamonaviy gadjetlar makoni bo‘lishiga qaramasdan, bu diyor yoshlari o‘z milliyligiga sodiq yoshlar ro‘yxatining yuqori o‘rinlarida turadi. Atrofi to‘la nanotehnologiyalar bilan to‘lib toshgan bo‘lishiga qaramasdan yoshlari kitobga mehri bo‘lakcha hisoblanadi. Bunday bo‘lishiga sabab yaponlarning tarbiya metodlarini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganligidandir. Yaponiyada bolalar uchun ko‘p qismli multfilmlarni dastlabki bir necha qismlarini ishlab efiga uzatiladi. Keyingi qismlarini esa kitob shaklda chop etiladi. Bu esa bolalarni multfilm so‘ngini qiziqish bilan bilishga bo‘lgan talabi beixtiyor kitob o‘qishga undaydi.

Yoshlarning ma`naviyatini mustahkamlsh milliy qadryatlarga sodiq qolgan holda voyaga yetishi uchun jahonning ilg‘or tarbiya metodlaridan tajriba orttirishimiz zarur. Jamiyat kelajagi yoshlarga bog‘liq. Shunday ekan yoshlarimizga milliylik, vatanparvarlik, halollik, ezgulik sifatlarini singdirib borishimiz zarur. Yurtboshimiz bugungi kun yoshlari haqida so‘zlar ekan yoshlar bizning, ertangi kunimizning egalari deya bot-bot ta`kidlaydilar. Darxaqiqat ular bizning ertamiz egalari hisoblanadi. Ma`naviyati buyuk yurt qudratli bo‘ladi.

Tarbiya har zamonda ham zaruriy ijtimoiy hodisa hisoblanib kelgan, ammo, bugungi shiddatli zamonda har qachongidan ham zarurroqdek nazarimda. Buyuk dahomiz Abdulla Avloniy ta`kidlaganidek “Tarbiya bizga yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir” Birinchi prezidentimiz Islom Karimov ham Abdulla Avloniyning bu hikmatga aylangan gapini mushohada qilib, bu fikr ya`ni, tarbiya, “...o‘tgan asr boshida millatimiz uchun qanchalar dolzarb va muhim bo‘lgan bo‘lsa, hozirgi vaqtda ham biz uchun shunchalik, balki undan ham muhim, dolzarb ahamiyat kasb etadi”,-deydi.

Tahdidlari kuchayib borayotgan bugungi zamonda“Ommaviy ma`daniyat” ni niqob qilib olgan “zamonaviy” yoshlarga boy davrda yashar ekanmiz yoshlarimiz ongiga faqatgina to‘g‘ri va izchil tuzib olingan tarbiya g‘oyalarini singdirish, mafkuraviy imunitetni shakllantirish, ma`naviy bo‘shliqni qolishiga yo‘l qo‘ymagan

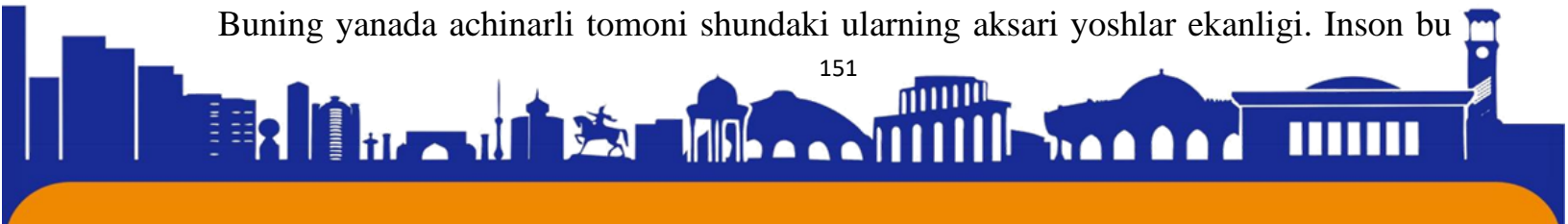
holda milliy qadryatlarga muhabbat uygʻotish bilangina bugungi asr muammolaridan himoya qila olamiz.

Hozirgi tahlikali zamonda internet tarmogʻi orqali tarqalayotgan gʻarazli maʼlumotlar, turli xil buʻzgʻunchilikka yoʻgʻrilgan vayronkor gʻoyalar, odob - axloqni yemiruvchi, insonni manqurtlashtiradigan, asliyatiga yot boʻlib umumiy boshqa insonga aylantirishga undaydigan manfur illatlar har bir ongli kishini tashvishga solishi tabiiy. Internet yordamida ishlar oson va tez bajariladi. Uning bir qancha qulay tomonlari borligi hech kimga sir emas. Ammo tanganing ikkinchi tomoni ham borki bunga koʻz yuma olmaymiz. Bugun har qanday maʼlumotni bir necha soniyalarda butun dunyoga tarqatish hech qiyinchilik tugʻdirmaydi. Butun dunyo bir kichkina shaharcha kabidir. Ijtimoiy tarmoqlarga joylangan maʼlumot soniyalar ichida bir necha million tomoshabinlar tomonidan kuzatiladi.

Bunday imkoniyatni qoʻldan boy bermaydigan gʻarazli kimsalar global tarmoqdan qabih maqsadda foydalanishmoqda.

Bugun maktab oʻquvchilarining deyarli barchasida uyali telefon bor, ularning aksariyati internetga ulangan. Bu mitti matoh yordamida dunyoni kaftda koʻrgandek kuzatish mumkin. Biroq global tuzoqlardan biriga ilinib qolish xavfi juda katta. Shu tariqa har xil maʼlumotlar bola ongini zaharlaydi. Unda zoʻravonlikka moyillik uygʻonadi, tajavuzkor, berahim insonga aylana boshlaydi. Bir qaraganda bu darhol koʻzga tashlanmaydi. Ammo sekin sekin bola ruhiyatida salbiy oʻzgarishlar yuz bera boshlaydi. Fanda meʼyordan ogʻish tushunchasi mavjud. Ana oʻsha ogʻishlarga sabab zoʻravonlikka undovchi axborotlar ekanligi shubhasiz. Inson, uning joni, hayoti eng aziz tushuncha aslida. Alloh tomonidan berilgan eng ulugʻ neʼmat tiriklik neʼmati, ammo soʻngi vaqtlarda inson hayoti qadrsiz bir matohdek boʻlib bormoqda unga hech ikkilanmasdan nuqta qoʻyishga boʻlgan urinish bobora ortmoqda. Inson oʻz joniga suiqasd qilish barcha dinlarda ham qoralangan. Katta gunohlar qatoriga kiritilgan. Oʻz joniga qasd qilish 15 yoshdan 29 yosh oraligʻidagi boʻlgan yoshlar orasidagi oʻlimga sabab boʻluvchi ikkinchi yirik omildir. Mutaxassislar virtual dunyo orqali roʻy berayotgan tahdid - haqoratlar va ijtimoiy tarmoqlar vositasida tarqatilayotgan buzgʻunchi gʻoyalar bu muammoni yanada ortib borishiga sabab boʻlayotganini aytishmoqda.

Oʻzbekistonda har yili ikki mingdan ortiq odam suisit qurboni boʻlmoqda. Buning yanada achinarli tomoni shundaki ularning aksari yoshlar ekanligi. Inson bu

qarorga bir kunda kelib qolmaydi bunga bir qancha vaqt tayyorlangan va bu eng so‘ngi qarori hisoblanadi. Buni qarangki shu qarorga targ‘ib qiluvchi internet o‘yinlar ham bunga asosiy sabablar qatoriga kirar ekan. Bugun axborot iste‘mol qilinadigan tovarga aylangan ekan, har bir inson o‘zida uni iste‘mol qilish ma‘daniyatini tarbiyalashi lizim. Yoshlar shaxsiy xarakterdagi axborot himoyasi bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi, o‘zi foydalanilayotgan salbiy axborotlardan himoyalana olishi zarur.

Axborot is‘temoli ma‘daniyati, eng umumiy ma‘noda, axborot oqimidan inson manfaatlari, kamoloti hamda jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi ma‘lumotlarni qabul qilish, saralash, tushunish va talqin etishga xizmat qiluvchi bilimlar qobilyat va malaka tizimini anglatadi.

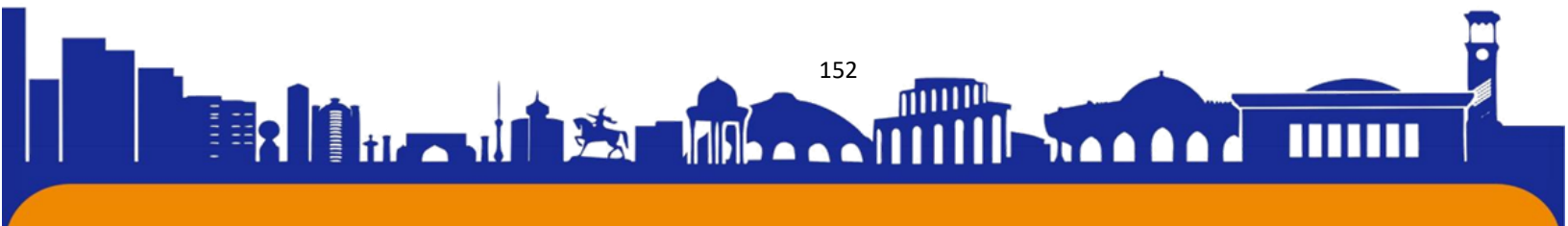
Bugungi axborotlashgan asrda bir zum ham ogohlikni qo‘ldan boy bermaslik kerak. Zero farzandlarimiz ongiga majburan singdirishga urinayotgan tahdidchilarning g‘arazli niyatlari tom ma‘noda davlatimizga qarshi ochilgan siyosiy urushning yashirin ko‘rinishidir.

Bugun zamon ancha ildamlashib ketdi. Internet rivojlangandan rivojlanmoqda. Zamonaviy gadjetlar bugungi kun yoshlarining ajralmas hamrohi bo‘lib bormoqda. Buning ijobiy tomonlari ham bor albatta. Ular bilan ilm olish, fanning so‘ngi yangiliklarini soniyalar ichida bilish, masofadan turib ta‘lim olishga imkon beradi.

Lekin odamzot tafakkurining yuksak va namoyoni bo‘lgan bunday yutuqlar ayni paytda katta kuch - quvvat va moliyaviy imkoniyatlarga ega bo‘lgan ayrim siyosiy kuchlarning g‘arazli niyatlarini amalga oshirishda mafkuraviy qurol sifatida ishlatilayotganini ham e‘tibordan chetda qoldirib bo‘lmayd. Odamlarning birinchi navbatda yoshlarning ongu tafakkurini, ma‘naviy olamini izdan chiqarishga qaratilgan bunday urinishlarning asl mohiyatini, ularning uzoq va davomli, salbiy oqibatlarini anlash va bunday xavf - xatarlarning oldini olish bugungi kunda o‘ta muhim ahamiyat kasb etib bormoqda”,- deb yozadi Muhtaram Prezidentimiz o‘zining “Eng asosiy mezon – hayot haqiqatini aks ettirish” kitobida.

Yoshlarning turli oqimlarning ta‘siriga tushib qolmasliklari uchun internetdan foydalanishda quyidagi zaruriy ko‘rsatmalarga ahamiyat berishi tavsiya etiladi:

-Yoshlarning bo‘sh vaqtlarini ijtimoiy tarmoqlarda o‘tirish bilan o‘tkazishi xatodir. Chunki, xech narsa jonli, haqiqiy va real muloqotlar o‘rnini bosa olmaydi.;

ISSN (E): 2181-4570

-Internetdan foydalanuvchilar shaxsiy ma`lumotlarini turli ijtimoiy tarmoqlar, bloglarga, electron pochta'larga kiritishlari, g'arazli maqsaddagi kishilarga ayni muddao bo`lib xizmat qiladi;

-“O`rgimchak to`ri”da aqidaparastlikni targ`ib qiluvchi saytlar tobora ko`payib bormoqda. Bunday tahlikali zamonda yoshlarga faqat “uz” domenidagi saytlardan foydalanish tavsiya qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qomus.info online kutubxona \qomus.info\oz\encyclopedia\global
2. Шахрай С.М. Глобализация в современном мире: политико-правовые аспекты.-СПб:Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет»ю 2004.С.6
3. Что такая глобализация? По сайту <http://www.univer.omsk.su/omsk/socstuds/glob/index.html>
4. Umarov B. Globallashuv ziddiyatlari. – T.: Ma`naviyat, 2006. 8-b.
5. I. A. Karimov Yuksak ma`naviyat yengilmas kuch. -Toshkent: Ma`naviyat, 2008.
6. Ma`naviyatshunoslik. Masharipova G. K. Xo`janova T. J. Fan ziyosi 2022. 232-bet

